

Гдје и како треба гајити јагоде

Јагоде су једна од најинтензивнијих и најрентабилнијих пољопривредних култура. Највише се гаје баш у подручјима са најразвијенијом пољопривредом, а у првом реду у близини великих градова, гдје је земљиште најскупоцјеније и гдје се узгајају и друге драгоцјеније културе.

Јагоде су веома омиљено и прилично распрострањено воће у многим крајевима наше земље. У том погледу посебно се истиче околина Београда, а нарочито подручје на линији Београд Гроцка-Смедерево.

У Црној Гори ова култура је мало позната, иако за њу постоје ванредно повољни природни услови. Шумска самоникала јагода распрострањена је у мањој или већој мјери у читавој нашој републици, а нарочито у њеном сјевероисточном и сјеверозападном дијелу. У тим крајевима прикупљање шумских јагода, заједно са прикупљањем осталог шумског воћа, претставља веома значајан извор прихода мјесног становништва.

Културна-питома јагода могла би код нас веома добро успијевати, како долином Лима тако и у Базену Скадарског Језера и на Приморју а такође и на средњим висинама као што су Цетињско, Никшићко, Граховско и друга поља. То су нам доказала досадашња практична искуства појединих напреднијих пољопривредника.

На Приморју и у околини Титограда поједине сорте јагода почињу зрети већ почетком маја, упоредо са најранијим сортама трешања, те на изласку из зимске сезоне претстављају прво свјеже воће које је, усто, изврсног квалитета.

Гајење јагода почело се било развијати и у појединим нашим крајевима (напр. Црмници) непосредно пред Други свјетски рат. Ова култура била је веома корисна и са релативно малих површина давала је велике приходе. Један тадашњи гајитељ јагода прича да је са површине од непуна 2 ара имао приход од преко хиљаду предратних динара за коју је суму могао купити већу количину пшенице и кукуруза но што му се рађало на осталим њивским површинама од око 40 ари.

Посљедњих година почео се ту и тамо поново јављати интерес за гајење јагода. У околини Титограда већ има неколико узга-

живача који од јагода имају главне приходе. Ово воће веома је цијењено, а усто и прилично ријетко на нашим тржиштима. Последњих година ни у Београду ни у Титограду цијена јагода није силазила испод 200 динара по килограму.

Уз интензивну обраду јагоде могу дати принос од преко 1 кг. по метру квадратном површине или 1 вагон по хектру. Ако у просјеку узмемо принос од само пола килограма по метру квадратном, или, што је исто, 5000 кг. по хектру, то би по цијени од 200 динара по килограму износило 1.000.000.— динара. То значи да би се бруто приход по 1 квадратном метру јагодњака кретао до 200, по 1 ару до 20.000.—, по 1 ралу до 364.000, а по једном хектру до 2.000.000.— динара.

Код нас се обично дуван сматра веома уносном културом која даје велики бруто приход по јединици површине. Упоредићемо приход од дувана са приходом од јагода. Просјечан принос дувана износи око 100 грама по метру квадратном или 1000 кгр. по хектру. Просјечна откупна цијена дувана креће се од 300 до 400 динара по килограму. Према томе, укупан приход по квадратном метру дуваништа износи 30 до 40 а по хектру 300.000 до 400.000.— динара. Упоређење очигледно говори у прилог јагода, које уз мањи утрошак радне снаге и материјала дају двоструко и троструко већи приход.

Јагода је захитјева прилично плодна, ни сувише пјесковита, ни тешка земљишта. Њој најбоље одговарају баштенска оцједна земљишта, каква се код нас обично користе за лук, кромпир или дуван. Важно је да земљиште буде богато хумусом и да је дугом обрадом облагорођено. За производњу јагода одлично би одговарала црна — буава земљишта у Бјелопавлићкој равници, добро уређене црвенице у Љешкопољу и другим селима око Титограда, сва уређенија земљишта у Зети, као и многа баштенска земљишта у Црмници на приморју и долином Лима.

Земљиште за јагоде мора бити добро пођубрено. Употребљава се 5—6 па и више килограма згорелог стајског ђубрива по квадратном метру. Ђубриво се разастре по површини земљишта које се затим прекопа на дубину од два ашова (око 40 см), али тако да слојеви земље остану као и прије обраде. Кад се земљиште припрема за воћњак или виноград обично се слојеви преврну те површински слој дође на дно, и обрнуто. Лоза и воћке су дугогодишње дрвенасте биљке које дубоко пуштају коријење, док јагоде знатно краће трају и имају коријење које не иде много у дубину. Зато је потребно да најплоднија земља остане у оном слоју у којем ће се развијати коријење јагоде.

Приликом припреме земљишта за садњу јагода треба остранили коријење разних корова, а нарочито ризоме пиревине и блора јер би они касније отежавали његу засада и штетили његовом развоју и родности.

На истој парцели јагода обично не остаје дуже од 4—5 година јер онда престара, засад почиње да пропада, а род се смањи те се даље држање не исплати.

Јагоде се могу садити од августа до новембра или у пролеће у другој половини марта и првој половини априла. На оцједним земљиштима, која не трпе од сувишне влаге, касна љетња и рана јесења садња далеко је боља од прољећне. На јесен посађене јагоде, нарочито ако је садња извршена раније даће већ у мају наредне године нешто рода, док се од јагода посађених у прољеће обично у тој години не може очекивати род. Међутим, са садњом се ујесен не смије закаснити. Ако убрзо послје садње наступи голумразаца онда ће младе, још неучвршћене биљчице страдати.

За садњу се употребљавају такозвани живићи. То су младе, окоријењене биљчице које су настале из вријеже које пуштају старије биљке. Обично се употребљава само она биљчица која се на вријежи прво развила, јер је она најјача. Те биљчице треба за први засад набавити из расадника или од других гајитеља. За даље размножавање може послужити властити засад.

Јагоде се могу садити у леје или у оцаке и редове са једнаким или различитим размаком. Леје се формирају као и код осталих повртних култура, а обично су широке 1 метар. Отстојање између редова на леји износи око 50 см, а између биљчица у реду око 40 см. Могу се узети различите комбинације међуредних размака и отстојања између биљчица. Препоручујемо размак између редова од 60 см и између биљака од 30 до 35 см. За примјену механизације или спрежне обраде при њези засада биће повољнија шира отстојања између свака друга два реда: између прва два реда 40 а између друга два 80 см док би размак у реду остао исти.

Садња се обавља у јамице ископане руком или мотичицом. Припремљене биљчице чије је коријење претходно умочено у кашу од говеће балеге и иловаче намјесте се тако да коријење буде правилно распоређено па се насипе земља и добро притисне да пријене при коријењу. Ваља пазити да се биљчице предубоко или преплитко не посаде јер би у првом случају иструлиле, а у другом се осушиле. Биљчица треба да буде покривена земљом до коријеновог врата тако да вршни пупољак буде на самој површини. Уколико се сади по сувом времену, сваку биљчицу треба послје садње залити и ако суша потраје, онда заливање поновити.

Одмах послје сађења јагодњак треба окопати јер се приликом садње земља нагази и збије. Веома је значајно да се јагодњак редовно праши чиме се чува земљишна влага и уништавају коровске биљке.

Биљка јагоде има особину да у току вегетације стално пружа све нове и нове вријеже преко којих се размножава. Те вријеже исцрпљују биљку из које се развијају, те их у младом јагодњаку (прве године) треба отстрањивати. У дво и вишегоди-

шњим засадима оставља се онолико вријежица колико је потребно за размножавање и проширење јагодњака на газдинству или ван њега. Ово је један од најтежих послова у јагодњаку јер се једном отсјечене вријежице брзо обнављају. Дobar дио ових вријежа може се отсјећи приликом праћења, али ако се тај посао посебно обавља постићи ће се бољи резултати.

Како већина сората јагода сазријева у мају многи узгајачи запуште јагодњак чим се берба заврши. Међутим, баш тада почињу летње суше, кад је потребно највише његовати биљку и чувати земљишну влагу.

Јагода друге године доноси обилан рад. Већ четврте године приноси знатно опадају.

Зрење је поступно, а берба се обавља према зрењу у више наврата. Изузев мањег броја сората које цвјетају и замећу плодове током читаве вегетације (мјесечарке), период зрења код јагода приближно се поклапа са периодом зрења код трешања што и код јагода зависи од сорте. Међутим, поступност у зрењу даје јагоди знатна преимућства.

Бербу треба пажљиво обављати и зато бирати погодно, прохладно вријеме, без кише и росе. Јагоде брзате по киши, роси, или жеги брзо се кваре. Приликом бербе јагода се не смије хватати руком јер се обично пригњечи, већ се дохвати и ноктом закине зељаста дршка на којој виси плод.

У нашим сушним крајевима јагоду треба редовно наводњавати. Највише јој влаге треба у периоду од цвјетања до зрења, али тада обично има доста кише те заливање рјеђе долази у обзир, али га свакако треба примјењивати ако се у том периоду појави суша. Наводњавање обавезно треба изводити последије бербе у току летњег периода, да би биљка што снажнија и спремија ушла у наредну вегетациону сезону. Наводњавати се може како површински тако и вјештачком кишом.

Ћубрење јагодњака је од посебног значаја јер јагода прилично исцрпљује земљиште. Поред обилног ѳубрења пред садњу, јагодњак треба ѳубрити и наредних година како стајским тако и минералним ѳубривима. Стајско ѳубриво добро је растурити по читавој површини јагодњака пред зиму, јер се ѳиме покривене биљке добро штите од мрза што је од посебног значаја за подручја са оштријим зимама. Ћубрење стајњаком може се извршити и пред прву прољећну обраду јагодњака.

Од минералних ѳубрива најбоља су комбинована, (нитрофаксал или КАС) у којима су заступљена сва три главна хранљива састојка. Она се могу примјењивати како рано с прољећа, приликом обраде јагодњака, тако и последије бербе приликом обраде или наводњавања.

Данас у свијету постоји мноштво сората јагода. Неке се одликују по крупноћи плода, друге по укусу, боји или мирису, а треће по ранозрелости, високим приносима или бољем издржава-

њу транспорта и по низу других одлика. Код нас се узгаја мањи број сората. Најзаступљенија сорта је Муто која често даје плодове величине кокочјег јајета. Ове године набављене су и неке нове ране сорте из Немачке, које ће бити од посебног интереса за наше јужније крајеве јер ће тамо њихова разнозрелост доћи до потпунијег изражаја.

У.

Обрада земљишта у старијим воћњацима

Обрада земљишта у старијим, родним воћњацима може бити тројака; у њима се може примјењивати гарање (црни угар), затим затрављивање, било природно или вјештачко, и, најзад, земљиште у воћњацима може се користити за гајење разних поткултура.

Под обрадом земљишта у воћњацима гарањем подразумева се његово одржавање у стално растреситом стању, чисто од корова и без гајења ма какве друге културе. Предности које се постижу оваквом обрадом састоје се у томе што се омогућава лакше продирање воде у земљиште и њено чување. Осим овога, гарање омогућава поправку режима ваздуха у земљишту, који је неопходан коријену воћака, земљиште се боље загријава, активира се стварање минералних материја, и, најзад, уништавају корови у воћњаку.

С обзиром да површинска обрада воћњака ствара танак слој уситњене земље, то се овим умањује губитак воде из земљишта испаравањем, што је од нарочитог значаја за крајеве као што је територија наше републике, гдје су љетне суше редовне и дуготрајне.

По правилу ову операцију требало би отпочети најесен, преоравањем воћњака на око 20 цм, при чему треба водити рачуна да се жиле воћака не повријеле. Међутим, има случајева, када умјесто јесењег орања треба извршити прољећно, и то онда, кад се воћњаци налазе на земљиштима са јаким нагибом, као што је често случај у Полимљу, те би јесење орање убрзало процес ерозије на таквим земљиштима. Исто тако код непропустљивих или слабо пропустљивих здравица, због којих се кроз јесењи и зимски период задржава сувише влаге у земљишту, препоручљиво је вршити прољећно орање.

Лоша страна гарања састоји се у томе што оно утиче на осиромашење земљишта у азоту. Ово настаје отуда што због убрзане минерализације органских материја долази до осиромашења земљишта у хумусу, односно до смањења азота па и до кварења структуре земљишта. То нарочито долази до изражаја у крајевима са великим количинама водених талоба па је с тога нужно,

с времена на вријеме, засијати у воћњацима неки погодан подусјев и заорати његову зелену масу.

Почевши од прољећа, па током вегетације, обраду земљишта у воћњацима треба наставити, али површински, ради спречавања губитка влаге и сузбијања корова. С љетном обрадом воћњака треба престати половином августа, чиме се утиче на завршавање вегетације воћака, а и на повећање отпорности њихових пупољака према зимским мразевима.

Земљиште у воћњацима може се држати и затрављено, но, код овога ваља разликовати привремено затрављивање, које траје највише до три године и које је углавном вјештачко, од трајног затрављивања које налазимо најчешће код наших индивидуалних произвођача. Овакав начин држања воћњака сматра се најгорим у воћарству.

Негативан утицај који дугогодишње траве проузрокују у воћњацима одражава се у губитку велике количине влаге из земљишта у периоду када је она воћкама најпотребнија, тј. у првој половини вегетације, што има за посљедицу осипање и добијање ситних плодова. Из овог разлога, ако се воћњак држи затрављен, не препоручује се да то затрављивање траје више од три године. У ту сврху најбоље је засијати у воћњаку дјетелину или неку другу легуминозу, које дају велику органску масу и обогаћују земљиште азотним материјама, поред тога што поправљају његову структуру. Вјештачко, краткотрајно затрављивање нарочито се препоручује за тешка земљишта и за воћњаке подигнуте на земљиштима са јаким нагибом.

Начин обраде воћњака гајењем подусјева претставља, устари, средину између гарања и затрављивања. Наиме, у првој половини вегетације воћњак се држи под црним угаром, а у другој половини се у њему засије нека једногодишња биљка која се најесен или у прољеће заоре. Овакав начин обраде воћњака сматра се најбољим, јер се воћке нормално развијају и дају добре приносе.

М.

Производња расада поврћа у топлим лејама

Да бисмо код поврћа постигли велику производњу и квалитетне производе потребно је да му већ код припремања и сијања сјемена поклонимо потребну пажњу: правилно приредимо леје, посијемо добро сјеме и да расад у лејама добро одњегујемо, како би у вријеме расађивања на стално мјесто расад био здрав и добро развијен.

У ту сврху потребно је, прије свега, да су леје смјештене на сунчаном мјесту, на оцједном земљишту и да су заштићене од вјетрова. За пуњење леја употребљава се свјежи коњски гној, јер

даје највише топлоте. У помањкању коњског може се употребити и мијешани говеђи и коњски гној. Кад је јама напуњена, гној се добро угази. На наслагу гноја долази слој земље дебео 15—20 цм. Зато је најприкладнија земља коју смо прошле године имали у лејама или компостна земља. Ако такве земље немамо начинићемо је на тај начин, што ћемо узети један дио горњег слоја најбоље баштенске земље и помијешаћемо је с два дијела зрелог стајског гноја и једним дијелом пијеска, неколико пута измијешати и просијати. Та земља мора бити незаражена. Ако нијесмо сигурни у то, боље ју је у сваком случају дезинфиковати, јер могу наступити велике штете у лејама због разних болести расада, чији се узрочници преносе земљом, као напр.: полијегање расада, падавица клице итд. Гнојем и земљом напуњене леје треба покрити прозорима и асурама, да се што прије угрију. Сваки дан треба их помало провјетравати, а сијати се може тек након осам дана, кад се довољно загрију. Прије сјетве земља у лејама се добро прекопа, уситни и поравња. Ако се сије у редове, назначе се редови са размаком 4—5 цм, а ако се сије омашке, тада се мора пазити на густоћу сјетве, јер она утиче на раст и каквоћу расада. Расад који је узгојен у густом склопу, има премало свијетла и хране, те је мање отпоран према болестима и штеточинама.

Препоручује се и дезинфековање сјемена, јер се велики број биљних болести преноси сјеменом. У ту сврху употребљавају се живини препарати. (Као Жеретан, 100—200 гр. на 100 кг сјемена).

Послије сјетве, сјеме се покрије танким слојем добре земље, залије умјерено топлотом или отстајалом водом, кантом која има решетку (ружу), затим се покрију прозорима и засјене асурама до ницања. Сваки дан их прогледамо и притом кратким отварањем провјетравамо. Самом сјетвом завршен је један део послова. Други, исто тако важан, је нега расада, која се састоји у пружању најповољнијих услова за његов развитак, а то је свијетлост, редовно заливање, обилно провјетравање, плијевљење, пикирање, прихрањивање разређеним вјештачким ђубривом и постепено привикавање на вањске услове живота.

Чим биљчице никну, преко дана се скидају асуре, јер им је за њихов правилан раст потребно првенствено свијетло. Преко ноћи их поновно покривамо асурама, јер су још увијек температурне разлике између дана и ноћи велике.

У почетку, док има доста влаге у лејама, није их потребно заливати или то треба чинити врло ријетко. Ако је хладно, вода се угрије, тако да добије умјерену топлоту. Залива се у подне, тако да се до вечери вода упије и добије топлоту тла. Касније, када су дани већ топлији, залива се предвече отстајалом водом. Са заливањем се не смије претјерати, јер превелика влажност условљава развој гљивичних болести.

Кроз цијело вријеме узгоја расада леје се морају провјетравати. Провјетравањем долази у леје чист зрак, снижује се температура и прекомјерна влажност. Превисока температура у лејама снижује се и самим заливањем. Провјетравати се мора и за вријеме најхладнијих дана. Топлијих дана провјетравају се по неколико сати. Прозори се отварају када је напољу температура 10—12°C и то тако да се ујутро подигну само мало (на први зубац летвице), а уподне, када је најтоплије, подигну се највише (читава летвица). Тако остају отворени до 14 часова. Након тога се опет затварају. За вјетровитог времена подигну се прозори са супротне стране смјеру вјетра, а када вјетар не дува, отварају се прозори наизмјенице (један с јужне, а други са сјеверне стране). На тај се начин боље провјетрава.

Како настају топлији дани леје се све више и за дуже отварају и провјетравају, док се непосредно пред садњу остављају сасвим отворене, како би се биљке што боље прилагодиле спољним условима живота. Расад у лејама треба стално плијевити. Прије плијевљења треба га залити, јер ако је тло суво, може се, приликом плијевљења, расад оштетити.

Након развоја првих листића добро је расад пресадити тј. пикирати на веће размаке, јер тиме биљке добију боље услове за даљи раст. Приликом вађења оштети се главни коријен, па се након поновне садње поспјешни стварање мноштва постраног коријења, чиме се упојна способност повећава. Пикиране биљке развијају се брже и јаче, те дају раније и веће приносе. Биљке се пикирају у лејама, које су за ту сврху приређене, као и за сјетву. Расад се пикира кад је вријеме повољно и без вјетра, а температура ваздуха изнад нуле. Пикира се тако да се садилком начини рупа и у њу се стави биљка. Након пикирања расад се добро залије, покрије прозорима који се засјене асурама да би расад, који је тада врло осјетљив, био заштићен од сунца док се не прими. Кад се расад прими, асуре се преко дана, чим изађе сунце, скидају, како би биљке добијале што више свјетлости.

Обично у топлим лејама није потребно прихрањивати расад. Али, ако је расад слаб и закржљао, знак је да му недостаје азота. Тада га 2—3 пута залијемо водом у којој смо растопили 10—20 гр. на 10 литара воде, неке шалитре, или амонсулфата. Напротив, када је расад бујан, али издужен и крт, знак је да у топлој леји нема довољно фосфора и калија и тада ћемо га 2—3 пута залити водом у којој смо растопили 20—30 гр. суперфосфата и 10—20 гр. калијумове соли на 10 литара воде. Залива се поред биљке, а не по биљци, и то с око 5—8 л. на један прозор. Ако не можемо поред биљака, ради густоће, тада можемо заливати и по расаду, с тиме да одмах послито тога поново залијемо чистом водом, како би испрали раствор ђубрива са самог расада.

Ако овако поступамо, расад ће нам, приликом расађивања бити здрав и добро развијен, са зеленим лишћем и лијепо развијеним коријеновим системом. Као такав, добро и брзо ће се укоријенити па нећемо имати празних мјеста, која отежавају посао око накнадног попуњавања, а истовремено утичу и на смањење приноса.

3. Радуловић

Значај производње поврћа

У посљедње вријеме, нарочито у градовима и индустријским центрима, гдје начин живота и услови рада захтијевају бољу и разноврснију исхрану, поврће у исхрани људи заузима све важније мјесто. Зато се његовој производњи поклања све већа пажња.

Вриједност поврћа у исхрани састоји се у томе што оно садржи витамине, минералне соли, киселине и друге састојке од којих зависи укус хране и њена пробављивост у људском организму. (Рачуна се да је одраслом човјеку потребно дневно око 500—600 гр. биљне хране).

Поврће нема велике калоричне вриједности. За одраслог човјека треба дневно око 3000 калорија, и ако би се хранио искључиво хљебом требало би му 1000—1200 гр., а да ту потребу подмири у салати и краставцима, требало би му 30 кг. Поврће садржи важне састојке базичног карактера, који су неопходни за неутрализацију киселина, које се стварају код употребе меса, рибе, јаја, масти, хљеба итд. Од минералних соли оно садржи важне соли калција (креча), које су потребне за градњу костију и зуба, те соли гвожђа, које су неопходне за црвену крвну боју (без тих соли крв постаје блиједа, а човјек слабокрван).

Као волуминозна храна, поврће је донекле важно за правилан рад пробавних органа. Поврће снабдијева организам витаминима, који су врло важни по здравље човјека. Ако тијело дужи вријеме не добије неки витамин, јавља се одређена болест, коју не може излјечити никакав други лијек, него само онај витамин, који организму недостаје. Најважнији витамини су А, Б, Ц и Д, којих додуше има и у другој храни, али их поврће садржи у највећој количини.

И кад би наш пољопривредник увидио праву вриједност, а и корист, коју би могао имати од узгоја поврћа, повртарство би могло бити један од најуноснијих грана наше пољопривреде. Томе у прилог иду нарочито повољне климатске прилике и могућност гајења поврћа у дугом периоду у току године. Док би могли производити знатне количине поврћа и као тржне вишкове, ми га не производимо ни за наше потребе, а то иде на штету и појединачно и цијеле заједнице.

Повртарство је, додуше, грана, која изискује највише радне снаге, много гнојива, наводњавање, добру обраду и највише практичног знања, али оно све то надокнађује тиме што по јединици површине даје највеће приносе, а током године рационалним искориштавањем с исте површине може се добити и по неколико жетви.

3. P.

Пропадање расада поврћа у лејама

Задњих година код нас се више поклања пажња производњи поврћа. Изградњом разних система за наводњавање и стварањем неколико индустријских центара у Републици, а самим тим и повећањем градског становништва, створиће се, с једне стране, могућност, а са друге, потреба за још већом производњом поврћа.

Климатске прилике код нас, нарочито у јужним крајевима, омогућују производњу врло раног и позног поврћа, а уз извјесна улагања за прављење топлих јела, поврће би се могло гајити и током зиме. Да бисмо могли да користимо прве прољећне дане за садњу поврћа на отвореном пољу, потребно је да се расад што раније произведе, а то се може постићи у топлим лејама или стакларама. Овај начин производње расада ушао је већ у праксу и код неких задруга. Међутим, произвођачи су примјетили да им расад у лејама, нарочито купус, паприке, парадајз, краставци, а и остале повртарске културе, често изненада полегне, а кроз неколико дана сатруне и осуши се, остављајући празна мјеста на лејама, која се затим све више шире и могу захватити читав расад. Ако посматрамо полеглу биљчицу, видјећемо да је она у приземном дијелу добила мрку боју, истањила се и ускоро угине, а ако је влажност у леји већа, онда такорећи, на очиглед иструне. Због тога се често ова појава назива „топљење“ расада. У овако влажним лејама по површини земље хвата се једна паучинаста навлака, која се шири из мјеста гдје се болест најприје појавила на здрави дио леје и то утолико брже уколико је ваздух у лејама влажнији. За развој болести потребна је и доста висока температура, која је, такође, неопходна и за ницање и за развој младог расада.

Болест „топљење“ расада могу изазвати неколико врста гљивица које се преко зиме одрже у земљишту богатом стајњаком, а на прољеће, кад се повртно сјеме посије и никну младе биљчице, те кад се створе повољни услови топлоте и влажности, оне поново врше заразу. Примјећено је да ће болест јаче захватити густо сијани расад, јер се овакве биљке више издужују, те постају мање отпорне, а уз то је већа влажност, а мање провјетравање у предјелу њиховог корјеновог врата. Према томе, преобилна влажност, недовољно провјетравање и засјенченост, уз по-

требну температуру, стварају најповољније услове за развој ових болести.

Штете од пропадања расада не претставља само губитак уложених средстава за припремање леја и губитак самог расада, него се ове штете нарочито одражавају у губитку времена око производње новог расада или набављању са стране, а нарочито у закашњењу са садњом поврћа на отвореном пољу. Са тиме у вези је и каснија производња поврћа, када је оно далеко јефтиније.

Да би се све ове штете избјегле, сматрали смо за потребне да већ сада, када се врше припреме за производњу расада у лејама, дамо неколико савјета нашим пољопривредницима како да спријече његово пропадање.

Прије свега, за прављење леја не треба употребљавати земљу на којој су расле биљке заражене од полијегања, обзиром да се узрочник болести, као што смо рекли, може одржати у земљишту. Потребно је, такође, да земљиште буде растресито, те ако то није случај, добро је да му се дода пијеска. Међутим, често нијесмо сигурни да ли је неко земљиште заражено или није, те се у сваком случају препоручује да се дезинфикује. Ово се врши на неколико начина. Тако, на примјер, узме се 2 литара формола (који се може купити у апотеци) на 100 литара воде, па се овим раствором полијева земљиште у лејама, и то са 10 литара овог раствора на један квадратни метар. Овако поливено земљиште покрије се асурама, које се уклањају послвије 4—6 дана; тек послвије 7—10 дана може се вршити сијање или сађење поврћа.

На сличан начин врши се дезинфекција 3%-тним раствором плавог камена (5—6 литара раствора на 1 квадратни метар) или, пак, неким новијим препаратима као што је тзв. Zineb Dithan од кога се употребљава 0,2%-тни раствор у количини од 4 литара на 1 метар.

Поред земљишта, добро је извршити и дезинфекцију рамова.

Као друга мјера за спречавање „топљења“ расада препоручује се да расад не буде прегуесто посијан.

Ако дезинфекција земљишта није била извођена, или, пак, ако није била изведена правилно, те ипак дође до појаве болести, онда треба одмах, чим се примијети појава болести, заражене биљчице и оне око њих опрскати 3%-тним раствором плавог камена, па их затим послвије 2 — сата почупати и спалити. Остали дио леје, који још није нападнут, опрскати благим раствором (0,5%) бордовске чорбе. Овакво прскање расада би се и касније могло поновити у размаку од 7—10 дана.

Још је једноставније ако се расад опрска неким препаратом као напр. „Дитхан“, који не изазива оштећење младих биљака. Њега, као и у случају дезинфекције леја прије сјетве, треба ко-

ристити у количини од 200—300 гр. на 100 литара воде, а око 4—5 литара оваквог раствора на 1 квадратни метар.

Залијевање расада треба вршити изјутра, и то што ређе, а обилније. Да ваздух не би био сувише влажан, потребно је леје редовно провјетравати.

Ако узмемо у обзир да је цијена раног поврћа неколико пута већа од каснијег, те ако прорачунамо какве штете могу настати код појаве полијегања, онда ћемо увидјети да је неопходно да сваки произвођач проведе у својим лејама наведене мјере, јер се на тај начин, уз мало труда и трошка, могу постићи одлични резултати у спречавању појаве и у сузбијању ове болести.

М. М.

Сузбијање црвеног паука на агрумима

Агрумима, као веома корисној и уносној култури, наши пољопривредници поклањају прилично пажње. Уз остале мјере које је неопходно провести код њиховог узгоја, заштита од болести и штеточина претставља једну од врло важних, јер агруми често страдају од прилично великог броја болести и штеточина. Једна од таквих опасних штеточина је и црвени паук, који је код нас познат од 1950 године, када се нагло проширио на неколико парцела агрума у Бару и изазвао масовно опадање лишћа. Затим се постепено проширио на читаво наше Приморје.

То је веома ситан паук, голим оком једва видљив, тамно-црвене боје. Налази се на лишћу и плодовима, а када се јави у маси, онда и на границама агрума. Сишући ћелични сок, он слаби воћку, а нападнути листови и плодови добијају карактеристични блиједо-сребрнасти отсјај. Код јаког напада, поред опадања лишћа, може доћи и до сушења грана, па и до угинућа воћке.

Женка паука одлаже просјечно по 30 јаја, из којих се послије 8—10 дана излегу млади пауци. Јаја су обично положена на наличју лишћа.

Црвени паук се обично појављује у већем броју у прољеће и јесен, нарочито ако је вријеме сушно. Зими, као и за вријеме високих љетњих температура, мање га има.

За сузбијање црвеног паука раније се користио сумпор. Он се и данас може препоручити. Обичним сумпорним прахом изврши се запрашивање нападнутих воћака и то се понови послије десетак дана. Данас се, међутим, више користи паратион, који је веома ефикасан против одраслих паука, али, као и већина других средстава, не уништава његова јаја. Паратион се употребљава у количини од 50 кубних сантиметара (пола деци) на 100 литара воде. Код справљања овог раствора, као и код извођења

прскања, треба добро пазити да средство не би дошло у додир са кожом, а нарочито са устима, јер је паратион веома јак отров. Међутим, ако се правилно рукује, опасност је минимална.

Поред паратиона сузбијање се може вршити и препаратом Алболинеум. То је средство у облику бијелог крема, који се у количини од 1,5 кг. раствори у 100 литара воде и њиме се прскају воћке, које смо претходно залили водом, уколико је земљиште било суво. Ово је сасвим безопасан препарат и са њиме се, такође, постижу одлични резултати код сузбијања паука.

Како ни једно од ових средстава не уништава јаја паука, то прскање треба обновити после 10—15 дана, како би се уништили новоизлегли пауци, који су се налазили у стадију јајета у моменту првог третирања. Оваква прскања би требало обављати периодично, сваки пут кад се пауци појаве у већем броју. Са сузбијањем не треба много чекати, јер се он у повољним условима веома брзо множи и шири, те као пожар захвата брзо читав један крај и изазива велике штете.

М. М.